

Vatsavammat

Lääkärikirja Duodecim

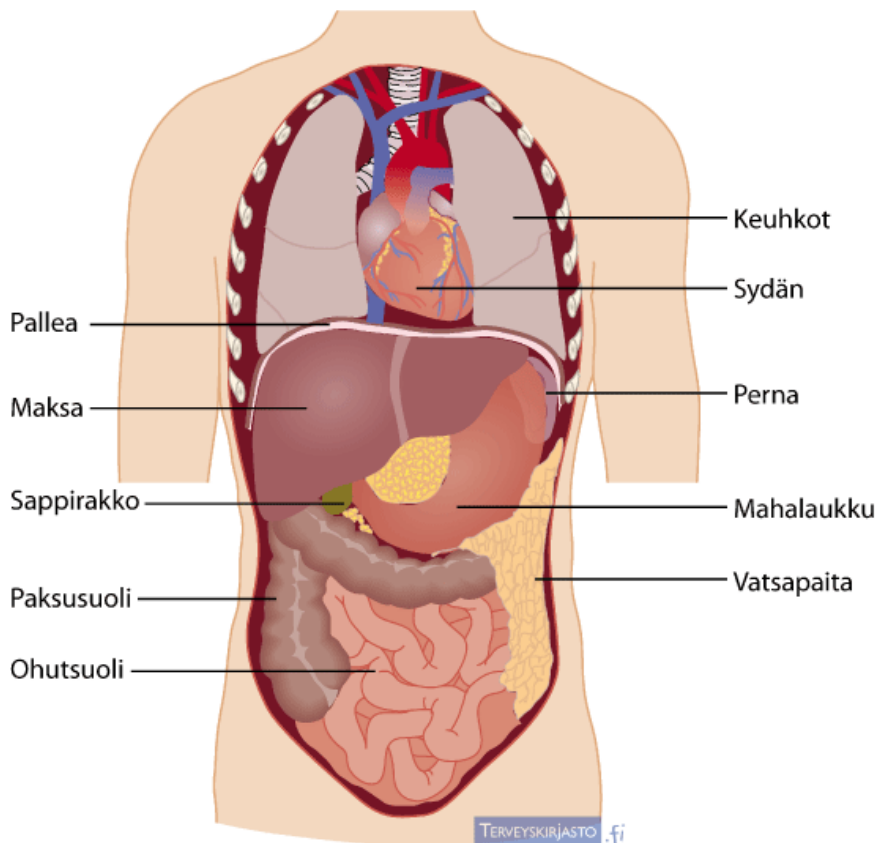
14.5.2022

Yleislääketieteen erikoislääkäri Osmo Saarelma

- Vatsaontelon elinten vauriot
- Ensiapu
- Kirjallisuutta

Vatsan alueen vammat voivat olla teräviä, vatsanpeitteen lävistäviä pistovammoja tai tylppiä vammoja, joissa äkillinen isku tai tärähdys vaurioittaa vatsaontelon elimiä (ks. kuva 1). Vamman aiheuttama kudosisvaurio ei välttämättä näy ulospäin, joten vammautunut on herkästi toimitettava ammattilaisen arvioitavaksi.

Kuva 1. Vatsa- ja rintaontelon elimet. Vatsa- ja rintaonteloita erottaa pallealihas. Vatsaan ylöspäin osuva pisto voi lävistää pallean ja vaurioittaa vastaontelon elinten lisäksi keuhkoja tai sydäntä.

Suurena ja pienennä napsauttamalla kuvaa

Pistovammoihin on Suomessa valitettavan yleinen syy puukon isku, joskus ampumavamma. Tylppä vamma taas syntyy esimerkiksi vatsalle pudottaessa, liikenneonnettomuudessa tahi nyrkiniskun tai urheilussa saadun iskun seurauksena. Puhekielessä käytetään ylvätsaan kohdistuvasta iskusta usein sanontaa ”isku palleaan”. Tarkalleen ottaen isku ei kohdistu palleaan, joka on rinta- ja vatsaontelon erottava levyäinen lihas, vaan kyseessä on ylvätsan tylppä vamma, joka voimakkana saattaa vaurioittaa maksaa tai pernaa (ks. alla).

Vatsaontelon elinten vauriot

Vatsaonteloon ulottuvan piston tai ampumahaavan vakavin ja kiireellisintä hoitoa vaativa seuraus on verisuonen vaurio ja tästä aiheutuva suuri verenvuoto. Vatsan alueella henkeä uhkaava verenvuoto on yleensä joko vatsaontelon takaseinässä olevien suurten verisuonten tai maksan tai pernan verisuonten vaurioitumisen seurausta. Tällaisessa vammassa verta ei välttämättä vuoda kehon ulkopuolelle, mutta potilaan vointi voi nopeasti heikentyä vatsaonteloon tapahtuvan verenvuodon ja siten verenkierron heikkenemisen vuoksi.

Suolen lävistävä pistohaava ei ole välittömästi henkeä uhkaava, mutta jos tällainen haava jätetään korjaamatta, pääsee suolen sisällä olevia bakteereita vatsaonteloon aiheuttaen hengenvaarallisen vatsakalvon tulehduksen.

Vatsaan tullut pisto voi ylöspäin suuntautuessaan vaurioittaa palleaa ja riittävän pitkälle ulottuessaan myös sydänlihasta.

Mihin tahansa vatsan alueelle kohdistuva tylppä vamma voi äkillisellä paineennousulla ja elimiin kohdistuvalla venytyksellä niin ikään vaurioittaa verisuonia ja siten aiheuttaa vakavan verenvuodon. Lisäksi mihin tahansa vatsaontelon elimiin voi tulla vaihtelevan asteisia ruhjeita tai sisäisiä verenvuotoja. Näistä erityisen tärkeitä ovat maksan, munuaisten ja pernan vauriot, joissa vaikea verenhukka voi kehittyä vähitellen, pernan vaurioissa jopa viikkojen kuluttua vammasta.

Vatsaan kohdistuvat terävät ja tylpät vammat raskauden aikana vaativat erityishuomiota. Melko pienetkin vammat aiheuttavat kohdun supistelua. Suurempienergiaiset vammat voivat aiheuttaa istukan irtoamisen tai kohdun repeämän. Oireena voi olla alavatsakipua tai verenvuotoa emättimestä.

Ensiapu

Vatsan alueen pistohaavaa on aina pidettävä mahdollisesti vatsaontelon elimiä vaurioittaneena, mikäli ei ole täyttä varmuutta, että kyseessä on vain ihon haava. Potilas tulee kuljettaa välittömästi hoitopaikkaan, jossa voidaan aloittaa tarvittavat hoitotoimet. Kuljetus tapahtuu yleensä selällään jalat koukussa tai potilaan itse valitsemassa sopivammassa asennossa.

Tylpän vatsavamman oireet voivat vaihdella olemattomasta vatsan kivistyksestä nopeasti kehittyvään verenvuotosokkiin ja vatsan turpoamiseen. Jos vamma on suurempienergiainen (kova nyrkinisku tai sitä voimakkaampi) eikä kipu mene lyhyessä ajassa ohi, on syytä hakeutua kiireisesti tutkimuksiin.

Vähänkin pientä kolhua suuremmat vatsan vammat raskauden aikana vaativat lääkärin arviointia. Sikiön pelastamiseksi voidaan joutua suorittamaan välitön keisarileikkaus. Raskaana olevien on autossa syytä käyttää turvavyötä, sillä ilman turvavyötä onnettomuuden sattuessa äidin ja sikiön vauriot ovat suurempia kuin turvavyötä käytettäessä.